

Marek Holly

Bieszczadzki Park Narodowy, Dział Badań Naukowych
38–700 Ustrzyki Dolne, ul. Belska 7
marekholly@wp.pl

Received: 9.02.2018

Reviewed: 30.03.2018

RZADKIE I NOWE DLA BIESZCZADÓW GATUNKI CHRZĄSZCZY Z RODZINY KARMAZYNKOWATYCH (COLEOPTERA, LYCIDAE) I ŚWIETLIKOWATYCH (COLEOPTERA, LAMPYRIDAE) WYKAZANE W LATACH 2016–2017

Rare and new for the Bieszczady Mts. species of net-winged beetles (Coleoptera, Lycidae) and fireflies beetles (Coleoptera, Lampyridae) recorded in 2016–2017

Abstract: Two new and rare for the Bieszczady Mts. fauna species of beetles were found in Równia village near Ustrzyki Dolne in the years 2016–2017. One of them represents net-winged beetles (Coleoptera, Lycidae) and the other belongs to fireflies beetles (Coleoptera, Lampyridae). The findings was somewhat incidental because both of them are rare and small sized which makes them hard to find also because of their hidden life behaviour. Moreover the site in which specimens were collected is a kind of rural area involving used lands partially changed due to extensive farming.

Key words: Lycidae, Lampyridae, Bieszczady Mts.

Wstęp

Rodzina karmazynkowate *Lycidae* jest na świecie bardzo bogato reprezentowana, poznano około 3500 gatunków rozsiedlonych głównie w krajach o ciepłym klimacie. W faunie europejskiej spotykamy nielicznych reprezentantów karmazynkowatych i są to w większości gatunki o niewielkich rozmiarach ciała, osiągające do 12 mm długości. Większość spotykanych u nas gatunków mierzy poniżej 10 mm. W Polsce występuje zaledwie 9 gatunków z tej rodziny, należących do 8 rodzajów (Burakowski 2003). Mimo niewielkich rozmiarów ciała chrząszcze te wyróżnia jaskrawoczerwone ubarwienie pokryw oraz częściowo przedplecza, z czarną barwą spodniej części ciała, czułek i zazwyczaj kończyn. Karmazynkowate są owadami leśnymi, których rozwój związany jest głównie z obecnością wilgotnych, butwiejących pni, pniaków oraz kłód starych drzew. Rzadkość obserwacji imagines tłumaczy ich skryty tryb życia, niewielkie rozmiary ciała oraz stosunkowo krótki czas życia, podczas gdy larwy mogą się rozwijać nawet do 3 lat.

Również bardzo nielicznie reprezentowana jest w Polskiej faunie rodzina świetlikowatych *Lampyridae*, licząca zaledwie 3 gatunki. Świetliki to chrząszcze o charakterystycznym grzbietobrzusnie spłaszczonym ciele, posiadające zdolność emitowania światła uzyskiwanego w procesach bioluminescencji. Żyjące u nas gatunki osiągają od 6 do 20 mm. Larwy świetlikowatych prowadzą naziemny tryb życia, kryjąc się w ściółce, pod kamieniami lub pośród roślinności, toteż nie są często obserwowane. Jako drapieżcy napadają one na ślimaki i drobne bezkręgowce, które unieruchamiają przy użyciu silnie działających toksyn. Na świecie żyje około 2000 gatunków *Lampyridae*, występujących głównie w krajach o klimacie tropikalnym bądź subtropikalnym. Co ciekawe, wśród przedstawicieli świetlikowatych mamy do czynienia z gatunkami o ograniczonym zasięgu występowania, często endemicznymi, co związane jest z tym, że samice wielu gatunków nie posiadają skrzydeł.

Wiedza o występowaniu tych niewielkich chrząszczy na obszarze Bieszczadów zebrana została w monograficznym opracowaniu dotyczącym chrząszczy bieszczadzkich (Pawłowski i in. 2000), w którym wymieniono 4 gatunki z rodziny *Lycidae* i 2 gatunki spośród *Lampyridae*. W latach 2013 i 2014 w Bieszczadach Niskich i na terenie BdPN odnaleziono dwa kolejne gatunki karmazynkowatych tj. *Erotides cosnardi* (Chevrolat, 1831) oraz *Platycis minuta* (Fabricius, 1787) (Holly 2016).

Metodyka

Materiał zebrano metodą „na upatrzonego”, a przy oznaczaniu gatunków chrząszczy wykorzystano klucz do oznaczania owadów z rodzin: *Lycidae* i *Lampyridae* (Burakowski 2003).

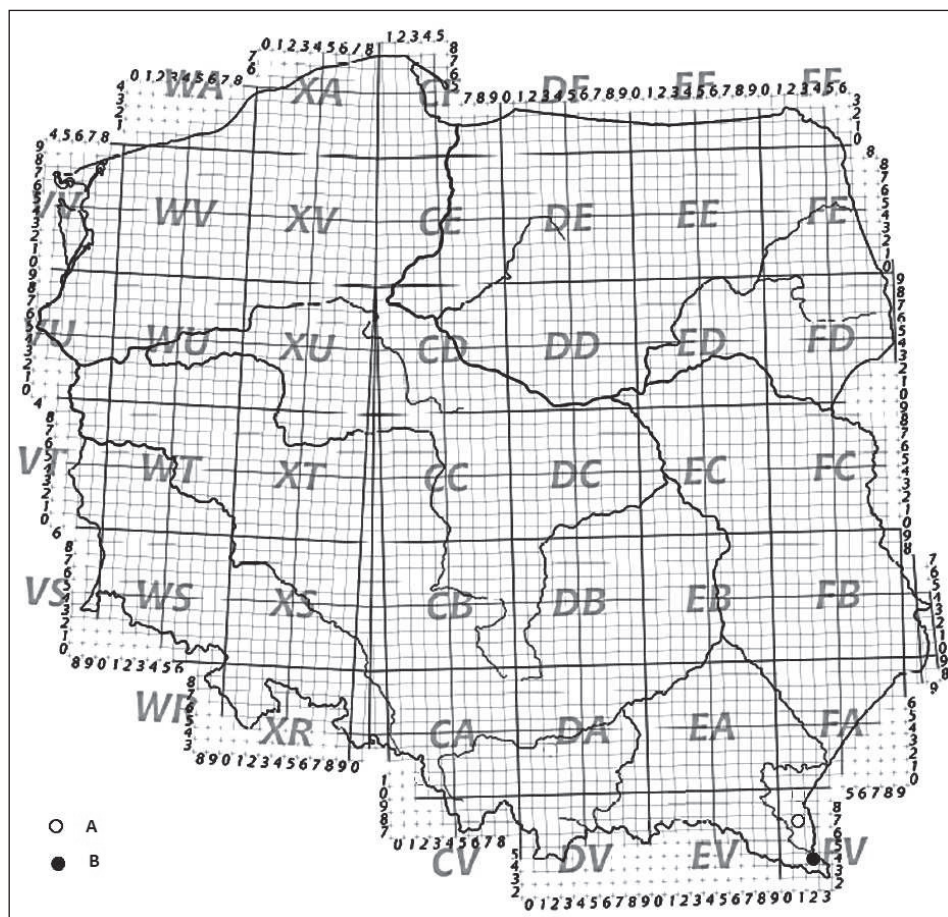
Przegląd wykazanych gatunków

Rodzina: Karmazynkowate *Lycidae*

Lopheros rubens (Gyllenhal in Schönherr, 1817) jest chrząszczem rzadko spotykanym, osiągającym 9–11 mm długości, zasiedlającym obszary leśne, gdzie od czerwca do sierpnia spotkać go można na kwiatkach krzewów i roślin zielnych (głównie baldaszkowatych). Jako gatunek o zasięgu borealno-górskim, występuje w południowej części Europy Północnej oraz w rejonach górskich Europy Środkowej. Na południu zasięgu gatunek zamieszkuje północne rejony Hiszpanii i Włoch, Banatu, Siedmiogrodu i Ukrainy. W Polsce notowany był dotychczas tylko z południowej części kraju, gdzie jego zasięg ogranicza się głównie do podgórz i niższych położeń górskich. Z Górnego Śląska i okolic Rzeszowa *L. rubens* notowany jest na podstawie danych sprzed przeszło stu lat. Znaleziono go także na Pobrzeżu Bałtyku (Lubiewo, 15 VII 1964, 1 okaz leg. A. Mońko) oraz w Beskidzie Wschodnim, gdzie podany został z Turnicy koło Przemyśla (Burakowski i in. 1985). Wśród nowszych danych o gatunku podawane są informacje

o jego występowaniu w Libuszy [EA10] (woj. małopolskie), gdzie znaleziono jednego osobnika *L. rubens* – 12.07.2006 r. (Szczepański i in. 2015). Ponadto wykazany został niedawno z dwóch stanowisk w rejonie Sanoka (Twardy 2014).

Autor wykazał *Lopheros rubens* z miejscowości Równia k. Ustrzyk Dolnych [FV17], (Ryc. 1), na podstawie jednego osobnika wyłowionego z wolno stoją-

Ryc. 1. Rozmieszczenie stanowisk gatunków w siatce UTM:

A – *Lopheros rubens* (Gyllenhal in Schönherr, 1817) oraz *Phosphaenus hemipterus* (Goeze, 1777) – miejscowość Równia k. Ustrzyk Dolnych (białe koło) [FV17];

B – *Pyropterus nigroruber* (De Geer, 1774) – szlak na Bukowe Berdo (czarne koło) [FV24];

Fig. 1. Distribution of the species sites:

A – *Lopheros rubens* (Gyllenhal in Schönherr, 1817) and *Phosphaenus hemipterus* (Goeze, 1777) – Równia village near Ustrzyki Dolne (white dot) [FV17];

B – *Pyropterus nigroruber* (De Geer, 1774) – tourist's path to Bukowe Berdo (black dot) [FV24];

cego, otwartego pojemnika z wodą deszczową, w dniu 9.04.2016 r, w chłodne, pochmurne przedpołudnie. Jest to pierwsze stwierdzenie tego gatunku w Bieszczadach. Zebrany okaz dowodowy znajduje się w zbiorach autora (Ryc. 2).

Ryc. 2. *Lopheros rubens* (Gyllenhal in Schönherr, 1817) – okaz znaleziony w miejscowości Równia k. Ustrzyk Dolnych.

Fig. 2. *Lopheros rubens* (Gyllenhal in Schönherr, 1817) – exhibit found in Równia village near Ustrzyki Dolne.

Pyropterus nigroruber (De Geer, 1774) to chrząszcz osiągający od 7 do 10 mm długości, którego larwy rozwijają się w wilgotnym murszejącym drewnie drzew iglastych i liściastych. Postacie dorosłe pojawiają się od maja do sierpnia, a spotykane są głównie na pniakach i złomach drzew, rzadziej na roślinności zielnej. *P. nigroruber* jest gatunkiem szeroko rozprzestrzenionym od zachodnich wybrzeży europejskich, przez północną część kontynentu eurazjatyckiego, aż do Japonii, Sachalinu i Wysp Kurylskich. W Polsce prawdopodobnie występuje na całym obszarze prócz wyższych partii górskich, jednakże nie był jeszcze notowany z niektórych krain. W południowo-wschodniej Polsce znany jest dotychczas z okolic Przemyśla (Trella 1925), z góry Turnica pod Przemyślem (Trella 1938) oraz z kilku stanowisk w Bieszczadach (Smolnik, Przysłop koło Bereżek, Habkowce, góra Chryszczata) (Burakowski i in. 1985). Nowsze dane wskazują na jego występowanie w miejscowości Bartne [EV29], 11.07.2013, 1 ex. (Szczepański i in. 2015). Autor zebrał jednego osobnika *P. nigroruber* w dniu 21.07.2017 r., w lesie za miejscowością Widelki, na szlaku wiodącym na Bukowe Berdo

[FV24], (Ryc. 1). Chrząszcza zebrano z roślinności zielnej, przy ścieżce, w ciepły słoneczny dzień, w godzinach przedpołudniowych. Znaleźisko jest potwierdzeniem występowania gatunku na terenie BdPN.

Rodzina: Świetlikowate *Lampyridae*

Phosphaneus hemipterus (Goeze, 1777) w Europie rozsiedlony jest od Anglii, południowych części Szwecji i Finlandii oraz Karelii, aż do Pirenejów, północnych części Włoch i krajów byłej Jugosławii oraz do Siedmiogrodu i Ukrainy. W Polsce występuje prawie na całym obszarze. Zasiedla głównie tereny nizinne i niższe położenia górskie. Chrząszcze są stosunkowo rzadko znajdowane, ponieważ przebywają zazwyczaj na ziemi, ukryte wśród szczątków roślinnych i trudne do zauważenia z racji swych niewielkich rozmiarów (6–8 mm długości). Imagines tylko sporadycznie wdrapują się niewysoko na rośliny. Bionomia nie jest jeszcze dobrze poznana. Pojaw postaci dojrzałych rozpoczyna się w maju i trwa do sierpnia, a najczęstsze połowy mają miejsce w czerwcu. Chrząszcze wykazują słabą zdolność świecenia i nie latają, gdyż samice są zupełnie pozbawione skrzydeł, a samce mają skrzydła silnie zredukowane. Prowadzą skryty tryb życia w ciągu dnia, wykazując aktywność dopiero o zmroku (Burakowski i in. 1985). Gatunek ten nie był dotychczas podawany z Bieszczadów, a znane stanowiska w południowo-wschodniej Polsce leżą w Beskidzie Wschodnim, w okolicach Przemysła (Trella 1925) oraz w Woli Niżnej, w gminie Jaśliska (Szczepański i Karpiński 2013). Autor wykazał gatunek na podstawie jednego osobnika zebranego w miejscowości Równia k. Ustrzyk Dolnych [FV17]; 20.06.2017 r., w ciepły wieczór, około godziny 18.00. Chrząszcz został zauważony przypadkowo na ziemi na podwórku przy zabudowaniach, w miejscu nie porośniętym roślinnością. Zebrany okaz dowodowy znajduje się w zbiorach autora (Ryc. 3).

Ryc. 3. *Phosphaneus hemipterus* (Goeze, 1777) – okaz znaleziony w miejscowości Równia k. Ustrzyk Dolnych w 2017 r.

Fig. 3. *Phosphaneus hemipterus* (Goeze, 1777) – exhibit found in Równia village near Ustrzyki Dolne in the year 2017.

Literatura

- Burakowski B., Mroczkowski M., Stefańska J. 1985. Chrząszcze – Coleoptera: Buprestoidea, Elateroidea, Cantharoidea. Katalog Fauny Polski, Warszawa, XXIII, t. 10: 254–267.
- Burakowski B. 2003. Klucze do oznaczania owadów Polski Chrząszcze – Coleoptera Karmazynkowate – Lycidae, Świetlikowate – Lampyridae / oprac. Bolesław Burakowski; Polskie Towarzystwo Entomologiczne; z. 29, 30, cz. 19.
- Holly M. 2016. Rzadko spotykane oraz nowe dla fauny Bieszczadów gatunki chrząszczy (Coleoptera) stwierdzone w Bieszczadzkim Parku Narodowym i otulinie w latach 2012–2015. Roczniki Bieszczadzkie 24: 199–213.
- Pawłowski J., Petryszak B., Kubisz D., Szałko P. 2000. Chrząszcze Coleoptera Bieszczadów Zachodnich. Monografie Bieszczadzkie 8: 9–144.
- Szczepański W.T., Karpiński L. 2013. Nowe stanowiska świetlikowatych (Coleoptera: Lampyridae) w Polsce południowo-wschodniej. Acta entomologica silesiana 21: 72.
- Szczepański W. T., Taszkowski A., Karpiński L., Tomecka M. 2015. Materiały do znajomości omomiłkowatych, karmazynkowatych i świetlikowatych (Coleoptera: Elateroidea: Cantharidae, Lycidae, Lampyridae) Beskidu Wschodniego. Acta entomologica silesiana 23: 1–7.
- Trella T. 1925. Wykaz chrząszczów okolic Przemyśla. Wzérki – Teredilia, Miękopokrywe – Malacodermata. Pol. Pismo Ent. 3: 122–127.
- Trella T. 1938. Turnica pod Przemyślem. Ochr. Przyr. 17: 203–209.
- Twardy D. 2014. Nowe stanowiska *Lopheros rubens* (Gyllenhal, 1817) (Coleoptera: Lycidae) w Polsce. Wiadomości entomologiczne 33(1): 72.

Summary

Two interesting species: *Lopheros rubens* (Coleoptera, Lycidae) and *Phosphaenus hemipterus* (Coleoptera, Lampyridae) were found for the first time in Bieszczady Region in Równia village near Ustrzyki Dolne. Both of them are small size insects which can be usually omitted during area studies also because of their hidden life behavior. There is difficult to determine the linking with biotic factors determining these species occurrence in this area as the findings, which took place in rural area for both of them were accidental. One specimen of *Pyropterus nigroruber* of the Lycidae family was found in the forest closely to Pszczeliny–Widelki. This finding ensures the species occurrence in the Bieszczady National Park.